

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-001-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025,
ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17)

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Яқубзода Фируз Нурмат дар мавзуи «Давлати дуняйӣ ва ҳусусиятҳои муҳимми он дар замони тағйирпазирии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ

Давлати муосир мураккабии раванди ташаккулу инкишофро таҷриба карда истодааст. Зиддиятҳо ва муҳолифатҳои сиёсиву радикалиӣ дар назди давлати типи нав-давлати дуняйӣ мушкилоти зиёдеро ҳоҳу ноҳоҳ ба миён мегузоранд. Нерӯҳо ва доираҳои гуногуни сиёсие ҳастанд, ки аз шакл гирифтани давлати дуняйӣ ҷандон манфиатдор нестанд. Мустаҳкам шудани асосҳои сиёсиву ҳукуқии онро мувоғиқ ба талаботу манфиатҳои худ намедонанд.

Давлати дуняйӣ навъи давлатест, ки дар омӯзиши масъалаи таснифоти давлат аз рӯи меъёри муносибати ҳокимияти расмӣ ба дин унвон гирифтааст. Давлати дуняйӣ ҳамчун навъи давлат натиҷаи амалий гардидани равандҳо ва майлонҳои асосии инкишофи давлати муосир ба ҳисоб меравад. Давлати дуняйӣ ин шакли олитарини давлати муосир мебошад, ки дар он таъмини озодиҳо ва ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрвандон, дараҷаи озодона рӯ овардани инсонҳо ба эътиқодоти диниву мазҳабӣ кафолат дода мешавад.

Рушди системai сиёсӣ ва ҷомеаи муосир дар асосҳои раванду ҳодисаҳои нави бавучудомада диққати доираҳои илмӣ-академикиро ба худ бештар ҷалб намудааст. Масъалаи асосиро чигунагии раванди инкишофи давлат ва системаи сиёсӣ, дар қадом навъу шаклҳо шакл гирифтани ташаккул ёфтани онҳо ташкил медиҳад. Аҳамияти илмию назариявии таҳқиқи масъалаи давлати дуняйӣ бештар ҳосияти рӯзмаррагӣ касб менамояд. Аз ин лиҳоз, масъалаи мазкур солҳои охир дар маркази таваҷҷӯҳи муҳаққиқони соҳа қарор гирифтааст. Таҳқиқу таҳлили унсурҳои асосӣ ва масъалаҳои муҳталифи

ҳаёти сиёсии чомеа, аз ҷумла давлати дунявӣ диққати муҳаққиқон ва назарияпардозонро ба худ ҷалб намудааст. Ба таври умумӣ, давлат падидай мураккабтарини ҳаёти сиёсии чомеа баромад намуда, муҳаққиқонро водор менамояд, ки дар бораи навъу шаклҳои муҳталифи он, махсусияти муайян пайдо намудани он дар раванди инкишофи чомеаи муосир ибрози назар намоянд, ҳосияти давлати дунявиро ошкор созанд. Шароити макониву замонӣ муҳаққиқони давраҳои гуногунро водор сохтааст, ки асрори ниҳонии институти асосии чомеаро мавриди пажуҳиш қарор диханд. Аз ин ҷост, ки дар рисолаи мазкур қӯшиши дарёфти роҳу воситаҳои таҳқим ва такмили мақом ва ҷойгоҳи давлат ба миён гузашта шудааст.

Муаллиф ҳангоми таҳқиқи масъалаи хусусиятҳои муҳими ташаккули давлати дунявӣ дар шароити соҳибистиқлолӣ ба маҷмуи муносибатҳои методологӣ такя намудааст. Ба муносибатҳои концептуалӣ, таъриҳӣ, меъёриӣ, системавӣ ва сиёсӣ-тавсиф намудан аҳамияти махсус дода, қайд менамояд, ки масъалаи давлати дунявӣ бештар хусусияти концептуалӣ ва меъёриву системавӣ дорад ва истифодаи васеи принсипҳои таъриҳӣ ва мантиқӣ, таҳлили муқоисавӣ, методи тарҳсозӣ ва навъҳои муосири технологияи сиёсиро талаб дорад. Ҳангоми таҳқиқот инчунин ба низоми донишҳои муосири синергетикӣ такя намуда, ҳолати ниҳодии давлати дунявӣ дар асоси муносибати таркиботию функционалӣ мавриди таҳлил ва хулосагири қарор гирифтааст. Дар таҳқиқоти диссертационии Яқубзода Ф.Н. зарурати истифодаи усулҳои таҷдиди ғояҳо ва назария, муқоисаи таълимоти сиёсию ҳуқуқӣ ва консепсияҳо муайян гардидаанд ва предмети таҳқиқот муайян шудааст. Инчунин, хусусияти равандҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва тамоюлҳои асосии инкишофи давлати муосир ва таъсири онҳо ба низоми давлатдории миллӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд. Дар ҷараёни таҳқиқот ҷанбаҳои назариявию сиёсии ташаккул ва рушди низоми давлатдории дунявӣ дар замони соҳибистиқлолӣ, ки бештар дар мисоли Тоҷикистон баррасӣ гардидаанд, мавриди омӯзиш қарор дода шудааст.

Муаллиф таъкид менамояд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон баъд аз ба даст овардани истиқлолияти сиёсӣ ба марҳилаи мураккаби инкишоф рӯ ба рӯ гардид. Гузариши сиёсӣ, маҳсусан, давраи аввали он ба замони мураккабу пурмуқовимати рушди Тоҷикистон рост меояд. Давлати тозаистиколи Тоҷикистон бо бухрони рушди сиёсӣ ва низоми давлатдорӣ гирифтор шуд. Зиддиятҳои сиёсӣ ва даъвоҳои гурӯҳҳои мухталифи сиёсӣ ба ҳокимияти давлатӣ нагузошт, ки мустақилияти бадастомада бе мураккабӣ рушд кунад. Ин манзараи манғии рушди низоми сиёсии Тоҷикистон як нуқтаи шахшуда дар ташаккул ва бунёди низоми давлатдории мустақили тоҷикистонӣ гардид. Демократия ва плюрализми эълонгашта нерӯҳои иртиҷоиро низ ба майдони муборизаи сиёсӣ қашид. Даъвои онҳоро дар шакли созиши низоми давлатдории теократӣ то андозае амалӣ гардонид. Аммо, зарурияти шаклгирии чунин низоми давлатдорӣ дар Тоҷикистон набуд ва воқеият мустаҳкамшавӣ ва рушди устувори низоми давлатдории дунявиро талаб менамуд. Аз ҳамин дидгоҳ роҳи минбаъдаи Тоҷикистон, роҳи дунявият буд.

Автореферати диссертатсия аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, қисматҳои асосии таҳзқиқот, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, феҳристи интишороти довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ ва аннотатсия иборат аст.

Дар таҳқиқоти мазкур баъзе масъалаҳо ба таври нуқтаҳои илмие ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, ки онҳо ба сифати навғонии илмӣ маҳсуб меёбанд ва саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд.

Дар баробари комёбихои дар боло зикргардида автореферати рисолаи илмӣ аз норасогиҳо холӣ нест, ки онҳоро метавон ба таври зайл нишон дод:

- Дар зербоби сеюми боби дуюм мушкилиҳо, дурнамои рушди давлати дунявӣ ва роҳҳои бартарафсозии мушкилиҳо дар якҷоягӣ нишон дода мешаванд. Хуб мебуд агар роҳҳои бартарафсозии мушкилиҳо дар зербоби алоҳида матраҳ мегардид.

Дар маҷмуъ, рисолаи диссертационӣ кори илмии анҷомёфта буда, баъзе камбудиҳои ҷузъии ҷойдошта арзиши илмии онро коста намегардонанд.

Хулоса, кори диссертационии Яқубзода Фируз Нурмат дар мавзуи «Давлати дунявий ва хусусиятҳои муҳимми он дар замони тағйирпазирии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он сазовори соҳиб гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологиҳояи сиёсӣ мебошад.

Муқарриз:

Номзади илмҳои сиёсӣ, дотсенти
кафедраи равандҳои сиёсӣ
дар Тоҷикистони факултети фалсафаи
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Хукмишоев З.Д.

Тавқиев Э.Ш.

07.02.2023

Суроғаи муқарриз:
734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17.
Телефон: (+992 37) 221-77-11.